

Implicar tot el professorat (a més del de català) per millorar la competència (coneixement i ús adequat) del català i de les altres llengües.

Aquesta proposta es fa a partir del text: *Un marc sociolingüístic...* però focalitzada en un aspecte al qual, crec, no s'ha donat suficient importància: la metodologia, és a dir, la didàctica de les llengües, el qual hauria de ser en centre d'aquest segon eix en l'àmbit de l'ensenyament obligatori. La proposta es limita i troba el seu sentit en el dia a dia dels centres educatius on cal situar la pràctica i la recerca educatives, ambdues necessàries i interdependents, com a motor per a la millora de l'educació global de l'alumnat, com proposa el Grup de Recerca en Educació, Interacció i Plurilingüisme (GREIP de la UAB).

Molt d'acord en centrar la deliberació d'aquest segon eix en l'objectiu establert per l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006: «totes les persones tenen dret a rebre l'ensenyament en català (i aranès) en l'ensenyament no universitari» i que «també tenen el dret i el deure de conèixer amb suficiència oral i escrita el català aranès) i el castellà en finalitzar l'ensenyament obligatori, sigui quina sigui llur llengua habitual en incorporar-se a l'ensenyament». També d'acord, tot i que caldria puntualitzar-ho tenint en compte el que proposa el *Volum Complementari del MCER*, amb el que concreta "*Un marc sociolingüístic...*" quan diu que el repte principal a l'escola, amb l'objectiu de reforçar la cohesió social, continua essent igualar les condicions d'accés a un coneixement avançat del català/aranès i el castellà i a un coneixement funcional d'una llengua estrangera en un model sense separació de l'alumnat ni pel seu origen ni per la seva llengua inicial.

En l'anàlisi que el *marc sociolingüístic* fa de la situació actual, amb coherència amb la seva perspectiva, centra la discussió en aspectes sociolingüístics i, quant a la didàctica, la necessitat d'actualitzar "el model lingüístic educatiu lluny de la dialèctica d'uns percentatges d'aplicació uniforme al conjunt del sistema educatiu". Cal, però, completar l'anàlisi amb elements relacionats més concretament amb la didàctica (i no solament la de les llengües).

Aquí voldria aportar al debat nous elements de les recerques i pràctiques escolars sobre l'ensenyament de llengües i la immersió, en concret uns àmbits de l'ensenyament i aprenentatge de les llengües que assegurin que el conjunt de la població assoleixi uns nivells acceptables i suficients en el seu domini oral, escrit i multimodal, i tant en la interacció, la recepció, la producció com la mediació (segons la visió que ens aporta el *Volum Complementari del MCER*). I tot plegat, sense perdre de vista l'ensenyament de llengües és i serà clau (però de cap manera l'únic element) per al futur de la llengua catalana.

Dades d'anàlisi d'aspectes didàctics

Per començar, s'ha de partir d'una constatació d'un fet que es dona en molts àmbits i àrees de l'ensenyament, excepte en els nivells inicials: en l'ensenyament tradicional cada matèria o àrea es considera com a aïllada de la resta seguint les seves teories i sistemes de nocions, segons la fragmentació típica dels estudis universitaris. En conseqüència, cada professor s'especialitza i assegura els aprenentatges del seu

espai d'ensenyament. És la concepció individualista del paper del professorat (recordeu la llibertat de càtedra).

Aquest plantejament també és molt present, malgrat ser una única àrea, en la de la Llengua i la Literatura. A més, quan es tracta de les llengües, la fragmentació arriba al seu punt culminant en una variació que de sempre s'ha considerat com a lògica: cada llengua es fa aïllada de les altres perquè cadascuna es proposa com un tot epistemològicament tancat en un sistema de regles propi, fortament diferenciat del de les altres, en particular del de la llengua materna (L. Dabène). És la visió que en podem denominar "singular", que respon al plantejament monolingüe: persones monolingües, societats monolingües. Aquesta concepció està molt relacionada amb la del "parlant nadiu" (que Chomsky reconeix que és ideal, és a dir, una ficció), segons la qual, cadascú disposa d'una competència per a cada llengua que parla i que, com més aïllada estigui cadascuna d'elles, s'eviten les interferències i es millora i consolida el seu coneixement.

REPTE: Hi ha una visió aïllacionista, individualista i monolingüe de l'ensenyament tradicional que fa que el tema del català quedi restringit al professorat d'aquesta llengua. Cal aportar solucions fonamentades i rigoroses per aconseguir una millor didàctica de les llengües.

En el camp general de l'ensenyament, val a dir que, de fa uns anys, s'han estat produint moltes aportacions teòriques que qüestionen aquesta fragmentació i aïllament, moltes d'elles des del camp de les ciències anomenades "dures" (vegeu les aportacions del grup LIEC de la UAB i en el camp de l'ensenyament de llengües en relació amb les altres àrees les del GREIP). En aquesta línia cal situar l'enfocament competencial de propostes com els PROJECTES D'AULA.

PRIMERA PROPOSTA: Cal fer propostes globalitzadores que responguin a l'enfocament competencial i no solucions puntuals que no tinguin en compte la diversitat i complexitat de la societat actual.

En el camp de l'ensenyament de llengües la concepció "singular" tradicional va tenir forts qüestionaments ja a partir de l'enfocament comunicatiu (que pren com a base la proposta de Hymes, i és molt comú en l'ensenyament de llengües), segons el qual la llengua és el resultat de l'activitat, del comportament col·lectiu dels agents lingüístics a través del temps i de les seves interaccions. L'aprenentatge d'una llengua ha de superar l'ensenyament tradicional centrat en les formes gramaticals, els coneixements de l'estructura lingüística (aprendre per saber), per situar-lo en el desenvolupament d'una competència (aprendre per mobilitzar els coneixements lingüístics). És a dir, es tracta d'aprendre l'ús "apropiat" de la llengua: quan parlar, quan no, i sobre què, amb qui, on i de quina manera. Si aquestes regles d'ús no es tenen en compte, les regles gramaticals són inútils (Hymes).

SEGONA PROPOSTA: La didàctica de les llengües ha de partir de considerar l'aprenent com a usuari social de la llengua i s'ha de situar en el camp de l'enfocament competencial: saber llengua, suposa saber utilitzar-la.

Al darrer quart del segle passat en molt diverses regions del món, s'han produït aportacions que han estat clau en l'evolució de la didàctica de les llengües, com per exemple els treballs del Consell d'Europa, els de Polítiques Lingüístiques, fruit de grups de treball d'investigadors i pràctics de molts països. En concret, la noció de competència plurilingüe i intercultural és una aportació clau, que representa una de les teories més importants i innovadores en la recerca didàctica. Segons el MCER, (document de referència per a l'ensenyament de llengües estrangeres, les vives, les modernes, les segones i les primeres, les minoritzades...): "La competència plurilingüe i pluricultural es refereix a la capacitat d'utilitzar les llengües amb finalitats comunicatives i de prendre part en la interacció intercultural que té una persona que domina, en graus diversos, distintes llengües i posseeix experiència de diverses cultures." Aquesta noció trenca amb la idea de competència com a realitat composta, tancada i acabada. A més, es descriu com una competència complexa, no una superposició, sinó que és la gestió del repertori lingüístic, comunicatiu i cultural a disposició de l'usuari social, de qui aprèn.

TERCERA PROPOSTA: En les societats actuals, multilingües, el model al qual cal tendir com a objectiu és el del parlant plurilingüe i intercultural ben allunyat del parlant nadiu monolingüe, del tot "ideal".

Aquesta aportació és un canvi radical en els fonaments de l'ensenyament de llengües. En els models anteriors "singulars", monolingües, cada llengua quedava aïllada de l'ensenyament de les altres evitant sempre les barreges, "una llengua solament cada vegada". La competència plurilingüe i intercultural i les noves societats plurals i multilingües, en canvi, exigeixen l'articulació d'unes noves didàctiques, les de la pluralitat. A partir de l'any 2003, s'inicien al CELV de Graz una sèrie de projectes que cristal·litzen en el CARAP que té com a eix els anomenats "enfocaments plurals" (en comptes dels "singulars") de la didàctica de les llengües. Aquests enfocaments suposen que en l'espai d'aprenentatge lingüístic es té en compte més d'una llengua. Cal recordar que l'any 1972, en el simposi del Consell d'Europa a Turku, entre altres, es fan dues recomanacions: l'ús de la llengua materna a l'aula de llengua estrangera i que un mateix professor ensenyi dues llengües.

Un dels enfocaments plurals és la didàctica integrada de llengües que es planteja la necessitat de relacionar adequadament les diferents propostes educatives de totes les llengües que s'ensenyen. No es tracta de repartir espais entre les llengües, cal elaborar un PLC que tingui en compte tots els àmbits escolars perquè l'educació plurilingüe desborda la fragmentació tradicional d'aquests àmbits, i per això cal considerar "les dimensions lingüístiques de totes les matèries escolars" (com diu el títol d'un dels documents del Consell d'Europa d'octubre del 2016: *Guia per a l'elaboració dels currículums i per a la formació dels professors: les dimensions lingüístiques de totes les matèries escolars*). Aquesta línia és la que segueixen, si més no parcialment, les propostes CLIL/AICLE o d'una manera més global el Projecte Integrat de Llengües de l'Escola Vila Olímpica (posat en pràctica des de la creació del centre l'any 1996).

QUARTA PROPOSTA: Cal superar els enfocaments singulars (cada llengua per la seva banda) i abordar l'ensenyament integrat de les llengües en tots els àmbits i matèries escolars.

Seguint aquestes propostes europees, l'any 2005 en el Debat curricular del Pacte Nacional per l'Educació un dels documents (base per al currículum que es va dissenyar) era: "Ensenyar i aprendre llengua i educació en una societat multilingüe i intercultural" que se centrava en el desenvolupament de la competència plurilingüe i intercultural (definida poc abans pel MCER), més enllà del parlant nadiu i del bilingüisme "equilibrat". En un dels seus apartats es parlava del "català, llengua de l'escola catalana, i les altres llengües en la construcció d'aquesta competència plurilingüe i intercultural". L'any 2018 el Departament d'educació en *El model lingüístic del sistema educatiu de Catalunya. L'aprenentatge i l'ús de les llengües en un context educatiu multilingüe i multicultural* situa en aquest àmbit l'ensenyament de llengües.

Hi ha massa propostes de l'ensenyament del català que, ignorant aquestes idees, se centren en què cal fer amb el català, quan la qüestió hauria de ser què fem amb les llengües i l'aprenentatge competencial i comunicatiu de totes elles. És evident que les solucions no poden centrar-se exclusivament en el professorat de català ni es tracta de com distribuïm els temps que es dediquen a cada llengua. Més aviat, del que es tracta, segons els enfocaments plurals, és de proposar la manera d'implicar tot el professorat en els aprenentatges lingüístics de totes les àrees i àmbits escolars, tenint el català com a eix per a la cohesió social i la millora del domini de tots els repertoris lingüístics i comunicatius de l'alumnat. Cal dissenyar els Projectes (PLC) de manera que l'alumnat vagi desenvolupant el seu repertori comunicatiu (plural i divers) per poder intervenir en les activitats socials en les quals té dret a participar. El professorat ha de ser conscient que la llengua s'aprèn usant-la i que sovint l'escola és l'únic espai en què l'alumnat podrà usar-la significativament. Per això, serà clau el disseny del PLC que haurà de ser fruit del treball de tota la comunitat educativa i haurà de considerar tots els àmbits i matèries escolars.

CINQUENA PROPOSTA: El Projecte Lingüístic de Centre ha de fer evident que el centre supera els individualismes i es planteja l'ús significatiu de la llengua i la comunicació en tots els àmbits escolars per desenvolupar com més possible els repertoris individuals de l'alumnat.